

REPUBLICA MOLDOVA ÎNTRE REALITATE ȘI DILEMĂ**Galina MARTEA***Institutul de Științe ale Educației*

Procesele de dezvoltare economică, socială, culturală și politică sunt componente aflate în strânsă corelație cu factorii ce determină nivelul de trai al populației, capacitatea clasei politice de a governa țara, calitatea serviciilor prestate și protecția socială oferită cetățenilor, calitatea învățământului, nivelul dezvoltării umane, importanța capitalului uman, indicii macroeconomici. Pentru a fi în pas cu realitatea contemporană, Republica Moldova urmează să efectueze reforme cruciale în toate sectoarele și domeniile economiei naționale, la toate treptele și nivelurile de dezvoltare a țării și, nu în ultimul rând, să modifice atitudinea cetățenilor săi față de așa valori ca „factorul uman” sau „capitalul uman”, care joacă un rol primordial în orice societate, și să asigure respectarea lor.

Cuvinte-cheie: *economie de piață, indici macroeconomici, capital uman, politici de dezvoltare, integrare europeană, probleme sociale, dezvoltare umană.*

REPUBLIC OF MOLDOVA BETWEEN REALITY AND DILEMMA

The economic, social, cultural and political development processes are the components that are in tight relation with the factors that determine the population's wellbeing, the capacity of the political class in governing the country, the quality of services and the welfare given to citizens, the quality of education, human development, importance of human capital, macroeconomic indicators. In order to be up to date with the contemporary reality, the Republic of Moldova should implement crucial reforms in all sectors and domains of national economy, at all levels of development of the country, and not in last, to change attitudes and compliance the values with regard to the „human factor” or „human capital”, which is the primary role in any society.

Keywords: *market economy, macroeconomic indicators, human capital, development policy, European integration, social issues, human development.*

Republica Moldova, influențată de mulți factori interni și externi, continuă să se confrunte cu o multitudine de probleme de proporții inexplicabile, care frânează în permanență dezvoltarea țării. Perioadă de tranziție la economia de piață fără sfârșit, sărăcia creată de ea la un nivel îngrozitor, concedierile masive ale angajaților, salariile destul de mici în raport cu prețurile exagerate la produsele de consum, migrația în masă a cetățenilor, cadrul legislativ și normativ inadecvat în dezvoltarea infrastructurilor, factorul uman sau capitalul uman în afara sistemului de valori, corupția și criminalitatea în cadrul legii – toate sunt rezultatul nefast al politicilor economice promovate în cei 20 de ani de existență în calitate de stat independent și suveran.

Pentru a deveni o țară competitivă și viabilă în plan național și mondial, pentru a realiza dorințele de integrare și aderare la Uniunea Europeană (UE), Republica Moldova trebuie să soluționeze urgent un set întreg de probleme și să întreprindă un ansamblu de măsuri de o importanță primordială pentru țară și societate.

Factorul crucial ce urmează a fi modificat și perfecționat în cadrul politicilor de dezvoltare a țării la nivel macrostructural și al microsistemelor din societate este elementul exprimat prin conceptul „mentalitatea factorului uman”. Mentalitatea factorului uman este latura și subiectul de bază, care se răsfrânge negativ asupra soluționării tuturor problemelor și instrumentelor structurale de dezvoltare a țării. Numai prin schimbarea mentalității individului și prin aplicarea unei ideologii moderne în dezvoltare va putea fi remodelat cursul istoric al evenimentelor. Metodele de gestionare a unei țări bazate pe principii depășite, autoritare și centralizate la nivel de stat nu pot avea succese în condițiile de tranziție a societății spre o economie de piață adevărată. În cazul dat, accentul ferm trebuie stabilit pe o descentralizare administrativă și financiară reală cu transferul de responsabilitate, autoritate și de resurse de la nivel central la cel local, către unitățile de producție cu optimizarea modului de exercitare a competențelor descentralizate.

Ulterior, prin aprecierea și protejarea la justa valoare a capitalului uman se va face un pas de pornire în soluționarea problemelor sociale și economice existente în societate. Capitalul uman este cea forță motrice care poate da viață oricărui proces în dezvoltarea socială, economică, culturală a țării. Capitalul uman, având la bază abilități, forță fizică, cunoștințe în diferite domenii de activitate, este cea resursă care poate fi valorificată pe piața muncii în schimbul unor resurse economice vital necesare individului. Factorul uman, considerat și capitalul uman (natural) al oricărei societăți, se prezintă ca o resursă inegalabilă în toate sistemele și

domeniile de activitate existente într-un stat. Nivelul de dezvoltare a unei țări scoate în evidență anume măsura „în care este protejat și apreciat la justa valoare factorul uman, definit prin capitalul uman al unei societăți”. Spre regret, țara noastră a demonstrat atât prin teorie, cât și în practică rolul și valoarea individului – factorului uman – capitalului uman în societate. Rezultatul și explicațiile respective ale acestora pot fi redade doar prin exodul sau migrația în masă a cetățenilor spre alte țări. Se presupune că aproape un milion de persoane sunt plecate în afara țării în căutarea unui loc de muncă. Însă, conform Biroului Național de Statistică, la 01.01.2012 emigrările constituiau 3920,0 mii persoane (*Anuarul statistic*, 2011, Chișinău). Acest factor negativ al exodului forței de muncă în proporții exagerate este un fenomen destul de periculos pentru o țară. Consecințele migrației sunt prezente prin: valoarea diminuată a factorului uman în societate, dezvoltarea socială slabă a țării, nivelul scăzut de trai al populației, veniturile reduse în raport cu prețurile la produsele de consum, sărăcia și nedreptatea socială, nivelul redus de sănătate, de instruire, nivelul și calitatea proastă a serviciilor și a protecției sociale etc.

Problemele țării la nivel social, economic și cultural se regăsesc la capitolul „dezvoltarea umană”. Indicii cu privire la „dezvoltarea umană” caracterizează o țară prin nivelul de dezvoltare la toate treptele, în special: nivelul de cultură și inteligență al populației, calitatea învățământului și nivelul de educație, sistemul de sănătate și starea sănătății omului, speranța de viață, nivelul de trai și standardul de viață al populației, impactul politicilor economice asupra calității vieții. Republica Moldova la acest capitol este plasată pe locul 111 (cu indicele de 0,623) în lume dintre cele 185 state [7]. Prin indicii de dezvoltare umană se concretizează nivelul de dezvoltare și de trai al unei țări. Dacă e să ne referim la PIB-ul (produsul intern brut) pe cap de locuitor, unul dintre principalele componente ale acestuia, Republica Moldova este plasată pe locul 129 (dintre cele 183 țări) ajustată în funcție de paritatea puterii de cumpărare de 1,630 dolari (datele se referă la anul 2010 și sunt publicate de *World Economic Outlook Database* – aprilie, 2011, International Monetary Fund, 11.04.2011). Totodată, prin PIB reușim să vedem nivelul de prosperitate materială al populației, fără a mai detalia și alți indicatori socioeconomi. Prin dezvoltarea umană o țară evidențiază componentele și actorii principali, care determină schimbările și modificările ce se produc și se manifestă în procesul evolutiv de dezvoltare a factorului uman și a factorilor ce determină transformările propriu-zise ale societății. Componentele țării noastre cu particularități speciale în dezvoltare se desfășoară cu dificultate, ceea ce afectează în mod direct atât factorul uman, cât și instituțiile prezente în societate. Toate acestea își spun cuvântul prin poziția țării noastre în plan mondial și prin clasamentele la care este parte componentă. Republica Moldova nu reușește să producă o creștere economică reală și rămâne în continuare cea mai săracă țară din Europa [7], iar la capitolul „nivelul de trai” ocupă unul dintre ultimele locuri în lume (revista *International Living*, 27.01.2011). PIB-ul, veniturile și puterea de cumpărare a populației pe cap de locuitor clasifică țara în topul celor mai sărace state europene – pe locul 44, fiind ultima în clasament [3]. Unul dintre indicatorii care indică nivelul de trai al populației este și ponderea cheltuielilor pentru produsele de consum. Aceste cheltuieli în trim.III al anului 2012 în medie pentru o persoană au constituit 1675,3 lei, sau 42,0% din salariul mediu lunar [1]. Iar studiul realizat de experții RIA Rating atestă că ponderea cheltuielilor pentru alimentație din bugetul unei familii moldovenești este de 42,5%, pe când în țările din Occident în acest scop se cheltuie 8-10% [9]. În clasamentul european privind „cheltuielile pentru alimentație” țara noastră ocupă locul 34 dintre cele 36 țări prezente în clasament. Conform raportului Dezvoltare Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (ultimul raport publicat la 02.11.2011, datele bazate pe estimările pentru 2011) durata medie a vieții în Republica Moldova este de 69,3 ani.

La capitolul „topul țărilor în care poți aduce pe lume un copil în 2013” țara noastră nici nu a fost menționată în clasamentul celor 80 de țări (informează *The Economist*, The where-to-be-born index, 2013). Clasamentul respectiv a luat în calcul mai multe aspecte, printre care și gradul de satisfacție al oamenilor în ce privește nivelul de trai, veniturile populației, rata infracționalității, încrederea în instituțiile statului, sănătatea, sistemul economic, precum și caracteristicile sociale și culturale specifice fiecărei țări. Un alt Raport Mondial al Riscurilor, realizat de Institutul pentru Mediu și Securitate Umană din cadrul Universității Națiunilor Unite (14.10.2012), relatează că Moldova este pe locul 108 la capitolul „statele cu risc”.

Prin dezvoltarea umană o țară este prezentă și prin componentul sistemului de învățământ. În plan mondial, sistemul de învățământ moldovenesc de asemenea este considerat inefficient, care nu poate reflecta o imagine clară în ce privește dezvoltarea unei economii competitive. Conform *The Academic Ranking Web of World University* (2010), sistemul de învățământ universitar din țară este prezent în topul celor 20,0 mii de universități

din lume: UTM – locul 3762, ASEM – locul 5298, USM – locul 5314, USMF – locul 6119, ULIM – locul 6203, UASM – locul 6822 (informează www.adevarul.md, 26 aprilie 2012). În topul „nivelul de dezvoltare a sectorului tehnologiei informației și comunicațiilor” Republica Moldova se află pe locul 62 din 155 state [6]. Potrivit Organizației Reporters sans Frontières (*The Epoch Times*, România, 31.01.2013), Republica Moldova s-a plasat pe locul 55 din 179 țări în clasamentul privind „respectarea libertății presei”.

Luând în calcul relațiile de mai de sus, reiese că dacă nu vor fi întreprinse acțiuni reale pentru a ridica nivelul de dezvoltare umană, Republica Moldova riscă să nimerească într-o situație și mai gravă în ceea ce privește dezvoltarea economică, socială și culturală.

Efectele „dezvoltării umane” din țara noastră au lăsat amprente adânci și în alte domenii de activitate și componente ale dezvoltării, care afectează în mod direct omul, societatea, economia. Prin indicii micro- și macroeconomici ai țării se pot determina rezultatele activității la nivelul agentului economic individual și performanțele activității economice naționale în totalitate. Indicatorii macroeconomici sunt prezenți prin: produsul intern brut, produsul național, venitul național, venitul personal. Macroeconomia este componentul prin care se văd oportunitățile și dificultățile cu care se confruntă economia țării în ansamblu. La baza acestor indicatori macroeconomici este plasat nivelul și rata creșterii producției totale, gradul de ocupare a forței de muncă, rata șomajului, rata inflației, rata dobânzii, valoarea externă a monedei naționale, balanța de piață, producția și venitul. PIB-ul este principalul component macroeconomic, care reprezintă valoarea de piață a bunurilor și serviciilor produse de către agenții economici într-o anumită perioadă. Totodată, PIB-ul (cu 12,04 miliarde dolari, estimările din 2011) este indicatorul rezultatelor macroeconomice. Luând în considerație faptul că majoritatea unităților economice de producție și-au încetat activitatea, atunci consumul ar fi și este singurul factor al creșterii economice. Ponderea banilor trimiși în țară de emigranți raportat la PIB echivalează cu peste o treime (Datele Băncii Mondiale). Estimările pentru anul 2011 demonstrează că PIB-ul a crescut cu 7,5% (sursa: CIA World FactBook) [2], însă și acest lucru revine pe seama banilor puși în circulație de concetățenii noștri ce muncesc peste hotare. Aici menționăm că o creștere economică în mărime de 6-8% este considerată în plan mondial o performanță extraordinară în dezvoltarea unei țări, însă Republica Moldova cu aceeași creștere continuă să rămână țară săracă. PIB-ul pe cap de locuitor în 2011 a fost determinat în proporție de 3,383 dolari, iar PIB-ul pe domenii de activitate s-a prezentat în mărime de 16,1% în agricultură, 20,3% în industrie, 63,6% în servicii. Aceeași sursă „CIA World FactBook” menționează că forța de muncă a constituit 1,244 milioane dolari (dintre care 40,6% în agricultură, 16% în industrie, 43,3% în servicii; estimările anului 2011), veniturile publice – 2,676 miliarde dolari (2011 est.), cheltuielile publice – 2,819 miliarde dolari (2011 est.), investițiile străine directe – 1,813 miliarde dolari (2008 est.), importul – 5,2 miliarde dolari (2011 est.), exportul – 2,2 miliarde dolari (2011 est.), inflația – 7,7% (2011 est.), șomajul – 7,8% (2011 est.), populația sub limita sărăciei – 21,9% (2010 est.) [2]. Ponderea agriculturii, industriei, comerțului extern în raport cu PIB-ul, importurile net superioare exporturilor, investițiile străine în proporții foarte mici și alți factori – toate, la rândul lor, confirmă încă odată cât de ineficientă este dezvoltarea țării în raport cu creșterea economică și indicii macroeconomici.

Statisticele presupun că dacă nu se vor regla procesele actuale de dezvoltare a țării noastre, atunci peste 20-30 de ani va rămâne doar circa 20% din populație. Migrația în masă își spune cuvântul. Majoritatea persoanelor apte de muncă, în special tineretul (80%), au dorința de a emigra. Toate acestea sunt condiționate de faptul că majoritatea întreprinderilor și unităților de producție sunt falimentare și nu oferă spațiu de muncă factorului uman (în ultimii zece ani locurile de muncă s-au redus cu peste 350 mii), produsul intern brut pe cap de locuitor este foarte mic și nu corespunde cerințelor vitale ale omului, speranța de viață destul de accentuată, salariile lunare ale angajaților nu acoperă nici minimul de consum (salariul mediu nominal brut în noiembrie 2012 a constituit 3527,8 lei – Biroul Național de Statistică, 2012, Chișinău), iar prețurile la produsele de consum sunt la niveluri fantastice în raport cu veniturile. În mediul rural majoritatea populației muncește în sectorul agricol (aproape jumătate din populația țării, pe când în țările dezvoltate în acest sector activează doar 4-7%). Totodată, productivitatea muncii în sectorul agricol este de zeci de ori mai mică și cu recolta la hectar de câteva ori mai joasă în raport cu țările dezvoltate. În același rând, o mare parte din terenurile arabile nu sunt valorificate (circa 25-30%). De aceea, populația din mediul rural este mai săracă față de cea din mediul urban și se plasează la nivelul sărăciei absolute. Nivelul de trai al populației în condiții extrem de vulnerabile își pune accentul și pe nivelul mortalității și cel al natalității (11% mortalitate, 11% natalitate – Biroul Național de Statistică, 01.01.2012). Conform „List by the CIA World FactBook” (estimări

2012), în topul „ratelor fertilității mondiale” Republica Moldova este plasată pe locul 182 (coef.1,55) din 224 țări [4]. Considerăm că condițiile de viață și de trai în țara noastră sunt și rezultatul acestui clasament la capitolul „fertilitate” sau, mai bine zis, „natalitate”. Un alt raport al Agenției Americane pentru Securitate (CIA) menționează că Moldovei la o mie de locuitori îi revine 12,64 decese, cu locul 43 în clasamentul mondial al mortalității pentru anul 2006 [5]. La mortalitatea infantilă țara are o medie de 11,27 morți la o mie de bebeluși, cea mai ridicată rată în Europa. În Uniunea Europeană media mortalității infantile este de 4,59 la o mie de născuți [10].

În ansamblu, nivelul protecției sociale, protecția mediului, nivelul de asistență socială și medicală, lipsa alocațiilor și a investițiilor în bunăstarea vieții – toate fac parte din calitatea vieții în țară. Veniturile provenite din comercializarea produselor tradiționale nu acoperă nici necesarul de resurse energetice importate în țară, neluând în considerație alte necesități, precum echipamente, utilaje etc. Mărimea investițiilor în economia țării este destul de ne semnificativă, în timp ce uzura mijloacelor fixe din industrie și agricultură a atins aproape nivelul de 100%, acestea nefiind înlocuite cu alte mijloace moderne din lipsa surselor financiare.

Un alt fenomen dezastruos ce afectează în mod direct o țară în dezvoltare la toate domeniile și treptele de activitate este nivelul corupției fără de proporții. Fenomenul corupției declanșat în toate instituțiile de stat și în rândul funcționarilor publici este problema de bază cu care se confruntă țara, fiind un fenomen mereu în creștere și nu unul în descreștere. Factorul respectiv este latura ce demonstrează nivelul de cultură al omului din societatea respectivă. Necesitatea factorului uman de a obține venituri financiare cât mai mari pe căi netransparente reprezintă și este rezultatul unei infracțiuni, nominalizată cu termenul „corupție”. Republica Moldova, fiind prezentă în acest scenariu, în plan mondial își are locul 105 în topul „celor mai corupte țări din lume” (din 180 țări) și locul 5 în topul „celor mai corupte țări din Europa” [11].

Pe lângă problemele nominalizate un factor ce merge în pas cu criza economică și socială și care, totodată, pune în dificultate un întreg popor pentru viitor îl constituie datoriile externe ale țării. Majoritatea banilor intrați în țară în calitate de împrumuturi sunt mijloace financiare care, ulterior, urmează a fi rambursate cu o dobândă anumită în dependență de condițiile stipulate în contractele respective. Însă, având în vedere faptul că la momentul dat țara are nevoie de aceste împrumuturi bănești, ele sunt binevenite. Dar, odată intrați pe teritoriul țării noastre, acești bani urmează a fi utilizați în scopuri bine determinate și cu efecte pozitive în dezvoltarea infrastructurilor naționale. În ce ne privește, credem că o bună parte din acești bani își fac prezența în buzunarele proprii ale unor guvernanți ce conduc țara. În acest caz situația economică și socială a țării se agravează și mai mult, iar povara datoriilor rămâne în orice caz pe umerii poporului sau ai copiilor, nepoților și strănepoților acestora. În primele trei luni ale anului 2012 datoria externă a țării a ajuns la 5,65 miliarde dolari americani (Raportul Băncii Naționale a Moldovei), constituind în jur de 80% din PIB. Potrivit „Raportului privind situația în domeniul datoriei publice, garanțiilor de stat și recreditării de stat pe nouă luni ale anului 2012” (Chișinău, 2012, p.19), datoria de stat la 30.09.2012 este formată din 70,5% datorie de stat externă și 29,5% datorie de stat internă. Datoria de stat pe termen scurt se situează la nivelul de 31,2%, ceea ce înseamnă că circa o treime din portofoliul datoriei de stat urmează să ajungă la scadență în decurs de un an. Datoria pe termen lung constituie circa jumătate din portofoliul datoriei de stat, restul fiind datoria pe termen mediu. Ponderea datoriei de stat în dolari SUA și Euro formează circa 57% din portofoliul total al datoriei de stat. Cât privește structura pe tipuri de rată a dobânzii, datoria cu rata dobânzii flotantă constituie 22,6% din portofoliul datoriei de stat. Instrumentele de datorie cu rata fixă a dobânzii sunt împrumuturi de stat externe contractate de la organizațiile financiare internaționale (BEI, BDCE, FIDA, AID, FMI), precum și de la creditorii bilaterali (Guvernul SUA, Banca Germană KfW, Fondul Kuweitean, Turk Eximbank). Potrivit unui clasament al „datoriei publice a țărilor lumii”, Republica Moldova la finele anului 2010 se plasa pe locul 88 (din 96 țări) după mărimea angajamentelor publice externe pe cap de locuitor, unde unui locuitor din țara noastră îi reveneau o datorie publică de 23 ori mai mică decât media mondială (Centrul „RIA-Analitika” din Rusia). Aici, s-ar putea spune că Republica Moldova a devenit un debitor net față de restul lumii, fiind incapabilă să-și onoreze datoriile precedente față de organisme internaționale.

Realitatea cursului evolutiv al transformărilor pune un accent deosebit și în procesele de organizare și dezvoltare a reformelor axate pe mediul de afaceri bazat pe sectorul privat – parte componentă a unei economii de piață. Susținerea mediului de afaceri prin consolidarea nivelului de protecție a investitorilor și întreprinzătorilor, cultivarea spiritului de proprietar pentru cadrele manageriale (de conducere), succesele în relansarea economică și în ridicarea nivelului de trai al populației vor avea, cu siguranță, realizări reale și pozitive.

Reformele economice ajustate la economia de piață adevărată, trecerea la un management și la un sistem managerial contemporan performant, apariția și funcționarea cât mai multor forme de proprietate – toate acestea, inevitabil, vor contura și dezvolta imaginea țării noastre în plan național și internațional. Prin aceste forme de organizare și gestiune a unităților de producție, factorul uman – omul – tratat își va schimba ideile și deprinderile și nu va mai trăi doar cu speranța la banii dați din buzunarul statului. Omul, în dependență de obiectivele strategice ale propriilor necesități, va însuși obiectivul de dobândire și acumulare a mijloacelor necesare. Totodată, statul prin formele sale de guvernare urmează să susțină și să promoveze factorul uman în realizarea obiectivelor propuse prin derularea activităților inițiate. În acest context, este de remarcat că Republica Moldova la capitolul „mediul de afaceri” se plasează pe locul 83 (din 185 state) în clasamentul mondial (Raport anual „Doing Business 2013”, realizat de Banca Mondială, notează *Unimedia*, 23.10.2012). La capitolul „libertatea economică” țara noastră se situează pe locul 115 din 177 țări în topul mondial, iar în cel european pe locul 39 din 43 state [12].

În procesul schimbărilor, urmează să fie create condiții reale pentru a elimina raportul necorelat dintre potențialul economic și financiar plasat în mun. Chișinău și în restul localităților din țară. Concentrarea și prezența acestora (potențialul economic și financiar existent) în mun. Chișinău pune toată economia țării în dependență directă de capitală. Aceasta se reflectă prin PIB-ul de 50%, producția industrială de 60%, volumul finanțelor de 85%, investițiile străine de 90%, impozitele colectate de 60%. Disproporția respectivă contribuie și mai mult la creșterea sărăciei populației din mediul rural, care constituie 58,7% din toată populația țării [8]. Veniturile populației urbane sunt în medie cu 423,2 lei sau de 1,3 ori mai mari față de veniturile populației din mediul rural (Biroul Național de Statistică, Chișinău, Anuar, 2011).

Reformele efectuate în sectorul „plata impozitelor” se răsfrâng negativ în mediul de afaceri din țară. Reintroducerea impozitului pe venitul corporativ a majorat taxele pentru companii, pe când procesul de impozitare prin încurajarea plăților și completarea declarațiilor în format electronic s-a micșorat. Totodată, o reformă destul de ineficientă, care a provocat daune economiei naționale, este „lichidarea instanțelor judecătorești economice”.

Pentru a evidenția ineficiența reformelor ce se desfășoară în societate, necesită a fi menționat și faptul că populația țării în viața de toate zilele este nevoită să depășească cu greu o multitudine de probleme birocratice ce țin de cadrul legislativ și normativ imperfect. Necesitățile cotidiene ale factorului uman sunt în strânsă corelație cu procesele dictate de reformele operate și de legile în vigoare ale statului. De exemplu, la capitolul „eliberarea unui permis de construcție” țara este plasată pe locul 164 în lume. Pentru a obține acest permis de construcție omul este nevoit să parcurgă 26 de proceduri legale într-o perioadă de 291 zile. Iar la capitolul „conectarea la electricitate” Republica Moldova este situată pe locul 161 în clasamentul mondial. Conectarea la curentul electric are loc într-o perioadă de 140 zile, iar prețul acestui serviciu se ridică la o cifră enormă, egală cu 578% din venitul pe cap de locuitor (Raport anual „Doing Business 2013”, realizat de Banca Mondială, notează *Unimedia*, 23.10.2012).

Pentru a fi în pas cu sistemul economic de piață modern și în pas cu țările dezvoltate Republica Moldova trebuie să abordeze și să asimileze în mod rapid și eficient elementele de bază ale managementului modern la general și, în special, ale managementului resurselor financiare și ale managementului resurselor umane. Pentru a putea fi conectat la sistemul economic european și mondial de calitate, Republica Moldova are nevoie de o reformă crucială a cadrului legislativ și normativ, care să răspundă cerințelor înaintate de piața liberă a economiei de piață și de cerințele vitale ale factorului uman. Numai prin adaptarea la legislația pieței libere a economiei de piață adevărată, prin formarea și protejarea optimă a resurselor financiare și a resurselor umane, prin punerea în aplicare a unui sistem real de autogestiune în unitățile de producție, în instituțiile și organizațiile din toate ramurile economiei naționale se vor înregistra, cu siguranță, succesele în rezultatul eforturilor depuse în aceste scopuri. Urmând obiectivul principal al reformelor și al transformărilor înaintate de practica țărilor dezvoltate și a țărilor membre ale Uniunii Europene, statul moldovenesc trebuie să se alinieze la țările care realizează cu succes legislația pieței libere și care, totodată, reușesc să mențină echilibrul raportului dintre „dezvoltarea umană” la toate capitolele necesare factorului uman și altor domenii de activitate socială, economică și culturală.

Generalizând cele relatate, considerăm că Republica Moldova trebuie să găsească curajul și eforturile necesare pentru a soluționa problemele curente cu care se confruntă societatea. Numai prin soluționarea acestora vom putea înainta spre obiectivul mult dorit, și anume – „aderarea la Uniunea Europeană”. Pentru a trece

pragul acestei instituții europene trebuie de lucrat cu insistență și create condițiile cele mai transparente pentru obținerea rezultatelor dorite. Odată convinși că lecția de acasă va fi realizată cu succes, atunci și Uniunea Europeană va fi disponibilă în orice moment să-și deschidă ușile și să zică: „Poftim, sunteți bineveniți! Puteți intra în casa noastră!”. Pentru a realiza acel pas spre obiectivul strategic al politicii interne și externe a statului – integrarea în UE, societatea moldovenească trebuie să se afirme cu demnitate în numele poporului și al țării.

Bibliografie:

1. *Anuar statistic*. Biroul Național de Statistică. Chișinău. 2011. Disponibil: <http://www.statistica.md/news.php?l=ro&idc=30&year=2011>
2. „CIA World FactBook”, *Central Intelligence Agency Publications The World Factbook, Europe*”, 05.02.2013. Disponibil: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/md.html>
3. *Eurostat. Agenția Europeană pentru Statistică*. Ediția nr.201032 din 03.09.2010. Disponibil: <http://www.flux.md/editii/201032/articole/10312/>
4. „List by the „CIA World FactBook”. Disponibil: (http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_sovereign_states_and_dependent_territories_by_fertility_rate).
5. *Raportul Agenției Americane pentru Securitate (Central Intelligence Agency (CIA))*. [Accesat 04.10.2007, DECApress] Disponibil: <http://blogosfera.md/view-post-v-3045-0-romana.html>
6. *Raportul anual cu privire la monitorizarea evoluției societății informaționale la nivel mondial*. „Measuring the Information Society 2012”, realizat de Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor. [Accesat 18.11.2012] Disponibil: http://www.noi.md/md/news_id/16420
7. *Raportul Dezvoltare Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare*. Raport publicat la 02.11.2011. Datele sunt bazate pe estimările pentru 2011. Disponibil: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011/>
8. *Raport prezentat de Comisia Națională pentru Populație și Dezvoltare*. Chișinău, 19.12.2007. Disponibil: <http://ro.scribd.com/doc/42281720/8550-Situatia-Demografica-in-Republica-Moldova>
9. *RIA Rating*. [Accesat 04.12.2012] Disponibil: <http://www.moldovenii.md/md/news/view/section/542/id/6058>
10. *Strategia Națională de Raționalizare a Spitalelor pe anii 2010-2012*. Datele oficiale ale Ministerului Sănătății, în colaborare cu Banca Mondială. [Accesat 07.09.2010, Societate] Disponibil: http://adevarul.ro/news/societate/romania-republica-moldova-mortalitate-infantila-1_50aecadf7c42d5a663a07c6f/index.html
11. *Studiu realizat de Transparency International*. Datele sunt prezente pentru anul 2010, relatează *Unimedia*. [Accesat 16.10.2011] Disponibil: <http://uni.md/nh1k>
12. *Top realizat de The Heritage Foundation, în colaborare cu Wall Street Journal*. Citat de *Timpul*. [Accesat 11.01.2013, The Epoch Times, România] Disponibil: <http://epochtimes-romania.com/news/republica-moldova-in-jumatatea-inferioara-a-topului-celor-mai-libere-economii-mondiale-revista-presei---180264>

Prezentat la 19.04.2013